

ULUSLARARASI YABANCI SERMAYE AKIMLARININ TÜRKİYE EKONOMİSİNİN KÜRESEL REKABET GÜCÜ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

THE EFFECTS OF INTERNATIONAL FOREIGN CAPITAL FLOWS ON THE GLOBAL COMPETITIVENESS OF TURKISH ECONOMY

Yrd.Doç.Dr.Mevlüt KARABIÇAK*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı küresel rekabet gücü oluşturmada yabancı sermaye akımlarının rolünü belirlemektir. Son yıllarda tüm dünyada ortalama olarak hızlı bir büyümenin yaşandığı ve bu hızlı büyümede başı Çin ve diğer bazı gelişmekte olan ülkelerin çektikleri görülmektedir. Yine son yıllardaki uluslararası sermaye akımları incelendiğinde de önemli artışların olduğu gözden kaçmamaktadır. Kuşkusuz ekonomik büyümeye ilişkin pek çok değişkenden söz edilebilir. Ancak bu hızlı büyümede yabancı sermaye akımlarının da önemli bir rolünün olduğu düşünülmektedir. İşte bu çalışmada, uluslararası sermayenin oynadığı rolün büyüklüğü ve küresel rekabet gücü üzerindeki etkileri ele alınarak incelenmeye çalışılmaktadır.

ABSTRACT

The aim of the study is to determine the role of foreign direct investment in the formation of global competitiveness. In recent years, it is seen that the world has experienced a fast growth on average and China and the other developing countries have taken the lead. Again an important increase in the international capital flows can not be disregarded when analyzed. Undoubtedly a lot of variables can be counted about economic growth. On the other hand it is thought that foreign capital flows have important role in this fast growth. Hence, in this study, the size of the role that international capital plays and its effects on global competitiveness are tried to be analyzed.

Uluslararası Doğrudan Yatırımlar, Küresel Rekabet Gücü, Ekonomik Büyüme
International Direct Investments, Global Competitiveness, Economic Growth

* Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü Öğretim Üyesi.

GİRİŞ

Gelişmekte olan ülkelere yönelik uluslararası sermaye akımları, küreselleşme sürecinin gelişimine paralel olarak yeniden şekillenmekte ve hızla değişmektedir. Bu gelişim ve değişim hem finansal hem de reel piyasalarda gözlenmektedir. Bu etkileşimin boyutu yabancı sermayenin büyüklüğüne, vade yapısına, sağladığı yatırım olanaklarının doğrudan ya da dolaylı oluşuna göre önemli farklılıklar gösterebilmektedir. Hatta yüksek reel faiz ve düşük kur politikalarının etkilediği piyasalarda ortaya çıkan sıcak para akımlarının oldukça riskli olduğu ve sıcak paraya bir sınırlama getirilmediğinde ekonomik krizlerin asla gündemden düşmeyeceği de üzerinde çok tartışılan konulardan birisi olmaktadır. Ulusal paranın devletçe kontrolü, son dönemde varlığını giderek artıran küreselleşmenin de etkisiyle bir hayli güçleşmiştir. Üstelik küreselleşme olgusu, devletlerin ekonomiye müdahale isteğini giderek sınırlamaktadır. Ulus devletlerin ortak bir amaç oluşturup birlikte hareket etmesi de sorunu çözmede yeterli gelmemektedir. Finansal piyasalarda yaşanan bu aşırı hareketlilik, hem reel hem de parasal ekonomiler üzerinde, önemli risk ve belirsizliklerin nedeni olabilmektedir¹.

Yabancı sermaye akımlarının küresel rekabet gücüne etkileri, ülkelerin ekonomik potansiyeline, ulusal ve uluslararası pazarlarda yenilik yaratma, gelişmiş teknolojilere uyum sağlama, yeni piyasalar oluşturabilme yeteneklerine ve yasal-kurumsal alt yapılarının güçlülüğüne bağlı olarak değişebilmektedir. Para akımlarının doğru sektör ve bölgelere yönelmesinde, uygulanan ekonomik politikaların çok önemli rolü bulunmaktadır. Ancak bu politikaların başarıya ulaşmasında siyasal, teknik ve bürokratik uyum yanı sıra, merkez bankalarına da önemli görevler düşmektedir. Oysaki günümüzde merkez bankaları parasal akımların kontrolünde yetersiz kalmakta ve bu akımları ancak sınırlı ölçülerde etkileyebilmektedir. Sermaye akımlarının kontrolünde reel faiz oranları önemli bir değişken olarak kabul edilmektedir. Fakat burada faiz oranları kadar siyasal etkenler de güçlü görülmektedir. Günümüzde merkez bankalarının kontrolü dışında kalan paranın, ulusal ve uluslararası ticaretin finansmanı için gerekenden çok olduğu, dolayısıyla tüm kontrol mekanizmalarından kendini kolayca sıyrabildiği gözlenmektedir. Bundan dolayı dünyada paranın yönetimi giderek zorlaşmaktadır².

Paranın yönetiminde ortaya çıkan bu güçlükler, finansal piyasaların çok kırılgan olmasına ve ekonomik krizleri tetikleyici bir rol üstlenmesine neden olabilmektedir. Mevcut finansal kurum ve kuruluşların pozisyonlarına dikkat etmeden aşırı döviz borcuna girmesi, krizi tetikleyen başka bir nedendir. Ayrıca bankaların kredi tahsislerinde yeterli özeni göstermemesi ve likidite durumunu göz önüne almaması, kredilerin geri dönüşümünü zora sokmakta ve mevcut finansal sorunları daha da büyütülmektedir³. Finansal

¹ KUTLU, Merih, "Küreselleşme Değil Küreselleştirme, Küresel Ekonominin Radikal Analizi", <http://www.turkab.net/kure/wkuretehdit.htm>, Erişim: 25.12.2003.

² DRUCKER, F. Peter, **Kapitalist Ötesi Toplum**, (Çev: Belkıs ÇORAKÇI), İnkilap Kitabevi, İstanbul 1994, s.202.

³ TIMOTHY D. Lane, "Asya Finans Krizi - Ne Öğrendik?" , Çev: Lale ALKINOĞLU, D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt:15, Sayı:1, Yıl:2000, ss: 67-74, s.68.

sorunları aşmanın yollarından biri olarak gösterilen borçlanmanın da belirli sınırları bulunmaktadır. Çünkü aşırı borçlanma geliştirmekte olan ülkeler açısından önemli riskler oluşturmaktadır. Özellikle geliştirmekte olan ülkelerin bir borç sarmalına girmesi, ödediği yüksek faizlerden ötürü bu ülkeleri daha da yoksullaştırmaktadır.

Geliştirmekte olan ülkelerin bir başka zorluğu da aldıkları borçları etkin kullanarak geri döndürebilecek bilgi birikiminden yoksun olmalarıdır. Oysaki borçlanma yerine yabancı sermaye çekebilme, ülke kalkınması açısından oldukça önemlidir. Ancak burada sermayenin marjinal etkinliği konusu asla göz ardı edilmemelidir. Bu etkinliğin sağlanabilmesi, uluslararası yabancı sermaye akımlarının yeterli altyapı, doğru zamanlama ve uygun teşviklerle desteklenmesine bağlıdır. Unutulmamalıdır ki bir ülkede yeterli alt yapının olmaması borçlanmayı, geliştirmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere doğru bir kaynak transferine dönüştürebilmektedir.⁴ Firmaların yeni yatırım olanaklarını kısıtlayan ve mevcut finansal kaynakların etkin kullanımını engelleyen bu durum, özellikle kalkınmakta olan birçok ülkede, reel sektörü son derece olumsuz etkilemekte ve hem ulusal hem de uluslararası rekabet gücünü zayıflatmaktadır.

1. REKABET VE REKABET GÜCÜ KAVRAMININ TEORİK ÇERÇEVESİ

Rekabet kavramı günlük konuşma dilinde belirli bir çıkar sağlama amacıyla başkalarını geçmeye çalışma ya da üstünlük elde etmek için benzer konumdakilerle yarışma anlamlarında kullanılmaktadır. Ekonomi dilindeki rekabet kavramı ise iki farklı anlam içermektedir. Ekonomi dilinde bu kavrama hem stratejik bir anlam yüklenilmekte hem de piyasa yapısını niteleyici bir özellik kazandırılmaktadır. Stratejik bir unsur olarak rekabet; herhangi kişi veya girişim gücünün yürüttüğü ekonomik faaliyetlerin başka kişi veya girişimlerce sınırlanmadığı ya da tamamen engellenmediği ve ekonomik faaliyetlerin etkin bir şekilde sürdürüldüğü ideal bir ortamı sergilemektedir. Piyasa yapısını niteleyici rekabet ise; firmaların piyasayı ve piyasadaki fiyatları etkileme gücü olarak tanımlanmaktadır⁵.

Rekabet kavramı, rekabet teorisinin ve pratiğinin getirdiği boyutlarda yorumlandığında, endüstriyel faaliyetlerin sürdürülebilir bir gelişme göstermesinin ve özellikle toplumsal refaha katkısının artmasının olmazsa olmaz bir koşulu olarak nitelendirilmektedir⁶. Rekabet gücü kavramı ise, ele alınmak istenen alana, bu gücü belirlemede kullanılan ölçütlere ve olaya yaklaşım biçimine göre farklı şekillerde tanımlanabilmektedir.

⁴ BAŞKAYA, Fikret, **Sömürgecilik, Emperyalizm, Küreselleşme**, Öteki Yayınevi, İkinci Baskı, Ankara 1997, s.89.

⁵ AKTAN, C. Coşkun, VURAL, Y., İstiklal, **Yeni Ekonomi ve Yeni Rekabet**, TİSK Rekabet Dizisi 1, Yayın No: 253, Ajans-Türk Basın ve Basım A.Ş., Ankara, Aralık 2004, s. 13.

⁶ TÜRKKAN, Erdal, **Rekabet Teorisi ve Endüstri İktisadı**, Turhan Kitapevi, Ankara 2001,s.1.

P. Krugman'a göre rekabet gücü firma düzeyinde ele alınması gereken, ülke düzeyinde ele alındığında verimlilik kavramının farklı tanımları dışında anlam ifade etmeyen bir kavramdır. Yine Krugman'a göre verimlilik kavramı yerine, daha az önemli olan dış ticaret performansı gibi konular üzerinde durulması, rekabet gücünün artırılması amacıyla kamu kaynaklarının yanlış bir şekilde tahsis edilmesine, böylece korumacılık ve ticaret savaşlarına yol açabilmektedir⁷. Esasen gelişmiş ülkelerde endüstriyel faaliyetlerin uzun vadede sürdürülebilir bir gelişme göstermesi devlet, piyasa ve firmaların belli bir uyum içinde kapsamlı ve karmaşık bir düzenlemeyi etkin bir biçimde gerçekleştirmesi ve değişen koşullar karşısında bu düzenleme sürecini yeniden şekillendirebilmesiyle mümkün olabilmektedir⁸.

Uluslararası rekabet Çin ve benzeri ülkelerin Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olması ve bazı sektörlerde küresel ölçekteki serbestleşmeler sayesinde daha da şiddetlenmiştir⁹. Aslında piyasa ekonomilerinde en temel araç rekabettir. Rekabetin yoğun olarak yaşandığı, tekelciliğin en aza indirildiği piyasalar tüketiciler yararına çözümler üretebilmektedirler. Rekabete bu çerçevede yaklaşıldığında daha çok tüketicinin yararının gözetildiği söylenebilir. Ancak üretici açısından da rekabet son derece önemlidir¹⁰. Çünkü bu sayede üreticiler hem daha üretken olabilmekte, hem de maliyetleri minimize edecek yöntem ve teknikler geliştirmek zorunda kalmaktadırlar. Bu gelişme sayesinde hem toplumun yaşam kalitesi yükselmekte, hem de sınırlı kaynakların optimal kullanımı sağlanarak, çevre tahribatına yol açmadan üretim sürdürülmektedir.

2. KÜRESEL REKABET GÜCÜNÜ HAZIRLAYAN ETMENLER

Küresel rekabet gücünü hazırlayan etmenler arasında belki en önemlisi dinamik ve üretken kurumsal bir alt yapının varlığıdır. Bunu sağlamanın en kestirme yolu, güçlü bir sermayeye sahip olmaktır. Bunu besleyen temel kaynaklar ise toplumsal tasarruflardır. Gelişmekte olan ülkelerin en büyük zorluğu, doyulmamış ihtiyaçların çokluğu ve marjinal tüketim eğiliminin yüksek olması nedeniyle yeterli tasarrufun yapılamamasıdır. Bundan dolayı bazı ülkeler, güçlü bir sermaye yapısına her zaman sahip olamayabilirler. Bu bakımdan gelişmekte olan ülkeler için yabancı sermaye kaynaklarına ulaşma ve onlardan gereği ölçüde yararlanabilme hayati bir önem taşımaktadır. Bu nedenle gelişmekte olan ülkelerin ekonomik gelişiminde yabancı sermayenin büyük bir rolü vardır.

⁷ AKTAN, C. Coşkun, VURAL, Y., İstiklal, **Rekabet Gücü ve Rekabet Stratejileri**, TİSK Rekabet Dizisi 2, Yayın No: 254, Ajans-Türk Basın ve Basım A.Ş., Ankara, Aralık 2004, s. 11.

⁸ TÜRKKAN, Erdal, age s.1.

⁹ AKTAN, C. Coşkun, VURAL, Y., İstiklal, **Rekabet Gücü ve Türkiye**, TİSK Rekabet Dizisi 3, Yayın No: 255, Ajans-Türk Basın ve Basım A.Ş., Ankara, Kasım 2004, s. 11.

¹⁰ Edward de Bono, **Rekabet Üstü (Sur petition)**, Çev: Oya Özel), Remzi Kitabevi, 2.Basım, İstanbul, Mart 2000, s.85.

Uluslararası finansal piyasalardan borçlanma yoluyla yabancı sermaye elde etmek hem zor hem de riskli bir iştir. Uluslararası ekonomi alanında son yıllarda gözlenen en ilgi çekici gelişme, hisse senedi ve tahvil piyasalarında görülen bütünleşme derecesinin yüksekliğidir. Dünyanın önde gelen finansal merkezlerinde sermaye piyasaları neredeyse tümüyle bütünleşmiş durumdadır. Finansal bütünleşmenin bu derece artması belli başlı finansal merkezlerdeki menkul kıymet getirilerini ya eşitlemiş ya da birbirine oldukça yaklaştırmıştır. Günümüzde pek çok ülke yurt dışında varlık edinmeyi sınırlayan düzenlemeleri kaldırmaktadır. Kişi ya da şirketler servet birleşimlerinin nasıl olacağına karar verirken risk ve getiriye göre hareket etmekte ve en az riskle en çok getiri sağlamaya çalışmaktadır. En yüksek getirinin elde edilme çabası, neredeyse tüm dünyada menkul kıymet gelirlerinin eşitlenmesi eğilimini ortaya çıkarmaktadır. Döviz kurlarının sabit olduğu, vergi oranlarının aynı olduğu ve herhangi bir siyasi riskin bulunmadığı ideal bir ortamda tüm yatırımcılar en yüksek getirili servet birleşimini araştırmaktadır. Böyle bir durumda tüm dünyada menkul kıymet getirilerinin birbirine eşitlenmesi gerekir. Ancak gerçek dünyada bu koşullara tam olarak oluşmak olanaksız gibidir. Çünkü ülkeler arasında vergi farklılıkları olduğu gibi, kur değişimi riski de bulunmaktadır. Üstelik hükümetlerin sermaye hareketlerini sınırlandırması da her zaman mümkün olabilmektedir¹¹.

Bir ülkede yatırımcılar istedikleri kadar menkul kıymeti düşük işlem maliyeti ile elde edebiliyorlarsa, sermaye tam hareketli demektir. Hükümetler düşük kur ve yüksek reel faiz oranları politikasıyla belirli bir uluslararası sermayeyi ülkelerine çekebilir. Ancak hiç bir ülke, faiz oranlarını uzun süre dünya faiz oranlarından farklı tutamaz. Çünkü böyle bir durumda dış ticaret açıkları giderek artar ve cari işlemler açığı yurt dışı fonlardan yüksek düzeyde borçlanılarak karşılanabilir. Ancak bu durum çok güvenli bir yol değildir. Bu konuda en güvenli yollardan birisi doğrudan yabancı sermayenin ülkeye çekilebilmesidir. Yabancı sermayenin dolaysız yatırım biçiminde gelmesi makro ekonomik açıdan oldukça önemlidir. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile birlikte üretim ve istihdam artmakta, ekonomi büyümekte ve ulusal gelir çoğalmaktadır. Üstelik bu gelişme toplumsal tasarrufların artmasına ve teknoloji transferine neden olabilmektedir. Ancak yabancı firmaların bir ülkede dolaysız dış yatırım yapmasının bazı temel nedenleri bulunmaktadır ve bu nedenleri şöyle sıralamak mümkündür¹².

- Ham madde kaynaklarına yakın olabilmek,
- Faaliyetlerin bütünleştirilmesi isteği,
- Aktarılamayan ya da aktarılmasında sakınca görülen bazı bilgi ve deneyimlerin elde bulundurulmak istenmesi,
- Ticari unvanın ve sırların korunması,
- Ticari unvandan yararlanma,

¹¹ YILDIRIM Kemal v.d., **Makro Ekonomi**, Seçkin Yayıncılık, Sözkese Matbaacılık, Beşinci Baskı, Eskişehir, Haziran 2006, s.232.

¹² SEYİDOĞLU, Halil, **Uluslararası Finans**, Güzem Yayınları, Genişletilmiş 4.Baskı, İstanbul 2003, s. 452-456.

- İthalatçı firmaların koyduğu kotalardan kaçınma,
- Yurtiçi kısıtlamalardan kurtulma,
- Üretim esnekliği,
- Müşterileri izleme,
- Yatırımları uluslararası çeşitleme,
- Ucuz faktör kullanımı,
- Yabancı teknoloji kullanımı,
- Monopol avantajından yararlanma ve
- Bir ürünün yaşam dönemi hipotezidir.

Vernon'un öncülüğünü yaptığı ürünün yaşam dönemi hipotezi ve daha sonraları ele alınan endüstri yaşam dönemi teorisi, doğrudan yabancı sermayeyi açıklamaya çalışan arz yönlü teorilerdir. Bu teorilere göre yeni teknolojiler ve yeni malların geliştirilmesi, ileri teknoloji ve AR-GE ye yapılan oransal olarak yüksek harcamalar sayesinde gelişmiş ülkelerde oluşmaktadır¹³.

Tablo1: Endüstri Yaşam Döngüsü ve Rekabet

Safha	Giriş	Büyüme	Olgunlaşma	Gerileme
Piyasa büyüme oranı	Hızlı	Hızlı	Yavaş düzeyde	Negatif
Piyasa büyüklüğü	Küçük	Orta büyüklükte- gelişmekte	Büyük	Daralan
Rekabet	Az Sayıda firma, Yenilikçi firma baskın	Yeni firma girişleri, çok sayıda rekabetçi firma ve payların değişimi	Payların güçlendirilmesi ve ürün istikrarı	Fiyat rekabeti ve çıkışlar
Kârlar	Değişken, riskli, yüksek kâr seviyelerinden düşük ya da negatif kârlara kadar	Yüksek ve artan kârlar	Orta-Düşük kârlar	Düşük ve azalan kârlar

Kaynak: GREER, F Douglas, **Industrial Organization And Public Policy**, Macmillan Publishing Company, , Copyright 1992, Third Edition, New York, s.41.

Tablo 1'deki endüstri yaşam dönemi hipotezine göre, piyasa yapısının değişkenlik arz ettiği bir endüstride 4 adet yaşam dönemi aşaması bulunmaktadır. İlk aşamada yeni icat olan malın üretimi önce küçük çapta yapılmakta ve daha sonra üretime yönelik sorunlar çözümlenerek ürün geliştirilmekte ve standartlaştırılmaktadır. Buna giriş aşaması da denilebilir. Bu aşamada piyasa büyüme oranı hızlı, firma ölçeği küçük, yenilikçi firma gücü baskın, karlar risk ve belirsizliklere göre değişken olabilmektedir. İkinci aşama, büyüme aşaması olup bu aşamada piyasa büyüme oranı hızlı, firma orta büyüklükte olup, piyasaya rakip firmalar da girmektedir. Böylece endüstride paylar değişmekte, yüksek ve riskli karlar oluşmaktadır. Üçüncü

¹³ SEYİDOĞLU, Halil, **Uluslar arası iktisat (Teori, Politika Ve Uygulama)**, Güzem Can Yayınları, Geliştirilmiş 16. Baskı, İstanbul 2007, s.103.

aşama olgunluk aşamasıdır. Bu aşamada piyasa büyüme oranı yavaş seviyededir. Firma ölçeği büyük ve firmaların piyasa payları istikrarlıdır. Son aşama; yenilikçi firma için gerileme ve düşüş aşamasıdır. Bu aşamada yenilikçi firma artık negatif bir büyümeye sahiptir. İşletme ölçeği küçülmektedir. Fiyat rekabetleri ve piyasadaki çıkışlar yaşanmaktadır. Sektörde giderek azalan karlar söz konusudur¹⁴. İşte bu durumdaki firmaların doğrudan yabancı yatırımları gelişmekte olan ülkelere kaydırmaları, kendilerine yeni bir yaşam alanı sağlarken, yatırımın yöneldiği ülkeler ise gelinen bu sonuçtan olumlu etkilenmektedir.

3. ULUSLARARASI FİNANSAL PİYASALARDA YAŞANAN GELİŞMELER VE KÜRESEL REKABET GÜCÜNE ETKİLERİ

Ekonomik faaliyetlerde uluslararası yoğunlaşmanın önem kazandığı, teknolojik gelişme ve ilerlemenin hızla arttığı günümüz ekonomilerinde, firmalar ve ülkeler için yeni fırsatlar ortaya çıkmış bulunmaktadır. Ancak bu fırsatlar, küreselleşmenin de etkisiyle daha çok gelişmiş ekonomilerde kendini hissettirmektedir. Aslında gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelerin rekabet gücü oluşturmalarını kendileri için bir tehdit olarak algılamakta ve bundan dolayı, gelişmekte olan ülkelerin rekabet gücü oluşturmalarını istememektedirler. Son yıllarda büyük hacimlere ulaşan ve dolayısıyla gelişmekte olan ülkelere de yönelen uluslararası fonlardan bu ülkeler, gereği gibi yararlanabildikleri takdirde, kendileri için tehdit olarak görülen küreselleşme süreci bir avantaja dönüşebilir. Elbette ki bunun ön koşulu uluslararası finansal piyasaların yönünü gelişmekte olan ülkelere çevirebilmektir.

Özellikle son yıllarda uluslararası finansal piyasalarda yaşanan gelişmeler kendini daha çok finansal araç ve kurumlar üzerinde yoğunlaştırmaktadır. 1990'lı yılların ortalarından itibaren finansal işletmeler arasında yaşanan dev birleşmeler bu şirketleri ulusal sınırlar ötesine taşımış bulunmaktadır. Aslında dış ticaretteki fiyat ve miktar kontrollerinin kaldırılmasıyla sağlanan finansal serbestleşmenin bu gelişmedeki payı büyüktür¹⁵. Uluslararası piyasalardaki giriş engellerinin kaldırılması, uluslararası bağların güçlenmesine ve finansal kurumların daha rekabetçi bir yapıya bürünmesine yol açmıştır¹⁶.

Finansal serbestleşme, bir yandan para ve sermaye piyasalarındaki parasal araçların dolaşımını uyarırken, diğer yandan da banka ve diğer finansal kurumların genişleme ve çoğalmasını hızlandırmıştır¹⁷. Günümüzde

¹⁴ GREER, F Douglas, **Industrial Organization And Public Policy**, Macmillan Publishing Company, , Copyright 1992, ThirdEdition, New York, s.41.

¹⁵ ALTAY, Oğuzhan "Uluslararası Finansal Piyasaların Genişlemesi Karşısında Türk Finans Piyasalarında Yenilenme", S.D.Ü.İ.İ.B.F., VI. Türkiye Finans Eğitimi Sempozyumu, 11-14 Aralık 2002, Eğirdir/ Isparta, SDÜ Basımevi, s.168.

¹⁶ PARASIZ, İlker, **Enflasyon-Kriz-Ayarlamalar** (Dünyada ve Türkiye'de Kalkınma Makro Ekonomisi Sorunları), Ezgi Kitabevi, Bursa 2001, s.298.

¹⁷ ALTAY, Oğuzhan, a.g.t., s.176.

finansal piyasalara factoring, forfaiting, leasing, risk sermayesi, swap, forward, futures, options, menkulleştirme gibi yeni piyasalar eklenerek bu çeşitlilik daha da artmıştır¹⁸. Uluslararası düzeyde sağlanan bu finansal serbestleşmeyle, gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere yönelen sermaye akımlarında önemli artışlar görülmektedir. Bu durum, gelişmekte olan ülke ekonomilerinde olumlu etkiler yaratmaktadır. Bu gelişmeyle birlikte ülkelerin ekonomik ve kurumsal altyapısı büyük ölçüde değişmektedir.

Uluslararası sermaye akımlarının gelişmekte olan ülkelere yönelmesinin bir başka nedeni de uluslararası faiz oranları ve diğer getiri oranlarındaki değişimler ve bu değişimlere ilişkin beklentilerdir. Örneğin faiz oranları Japonya’da ABD’den yüksekse, Yen cinsinden tahvillere talep artmakta ve bu durum Yen talebini yükselmektedir. Dolarda faiz oranlarının yükseleceği beklentisi Yen’deki faiz artış oranından yüksekse elbette ki tersi durum geçerlidir¹⁹. Gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkeler ve geçiş ekonomilerinin piyasalarına yönelen yabancı sermaye akımlarını ise Tablo 2’den izlemek mümkündür.

Tablo 2: Gelişmiş, Gelişmekte ve Geçiş Ekonomilerine Olan Yabancı Doğrudan Yatırım Akımları (DYY) 2004- 2006 (Milyon Dolar)

Ülkeler/Yıllar	Ülkeye gelen DYY			Ülkeden çıkan DYY		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Dünya	742143	945795	1305852	877301	837194	1215789
Gelişmiş Ülkeler	418855	590311	857499	745970	706713	1022711
Gelişmekte Olan Ülkeler	283030	314316	379070	117336	115860	174389
Geçiş Ülkeleri	40258	41169	69283	13995	14620	18689
Türkiye	2883	9803	20120	859	1078	934

Kaynak: World Investment Report 2007, s.251–254.

Tablo 2’den de görüldüğü gibi hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelere yönelen yabancı sermaye akımlarında önemli artışlar yaşanmaktadır. Bu olumlu gelişmeden Türkiye’nin de yararlandığı ve 2004 yılındaki yabancı sermaye girişi 2883 milyon dolar iken, 2005 ve 2006 yıllarında oldukça önemli bir gelişme kaydederek, sırasıyla 9803 ve 20120 milyon dolara ulaştığı görülmektedir.

2006 yılında en fazla doğrudan yatırım çeken ilk 16 ülkenin yabancı yatırım tutarları ise şöyledir²⁰; ABD; 175.4, İngiltere; 139.5, Fransa; 81.1, Belçika;72.0, Çin; 69.5, Kanada; 69.0, Hong Kong; 42.9, Almanya; 42.9,

¹⁸ Bkz: CEYLAN, Ali, **Finansal Teknikler**, Ekin Kitabevi Yayınları, 4. Baskı, Bursa 2002, s. 1-462.; ERSAN, İhsan, **Finansal Türevler (Futures, Options, Swaps)**, Literatür Yayıncılık, İkinci Baskı, İstanbul 1998, s.7-196.

¹⁹ WALTHER, Ted, **Dünya Ekonomisi**, (çev. Ünal ÇAĞLAR), Alfa Yayınevi, İstanbul 2000, s.84-87.

²⁰ YASED, **UNCTAD Dünya Yatırım Raporu 2007**, 16 Ekim 2007, İstanbul, <www.yased.org.tr>, s.5-6, (Erişim: 15.03.2008).

İtalya; 39.2, Lüksemburg; 29.3, Rusya Federasyonu; 28.7, İsveç; 27.2, İsviçre 25.1, Singapur; 24.2, Avustralya; 24.0, ve Türkiye 20.1 milyar dolardır. Doğrudan yatırım çıkışlarında ise yine ABD 216,6 milyar dolarla ilk sırada yer alırken, Türkiye 0,9 milyar dolarla ancak 47. sırada yer alabilmiştir. En fazla uluslararası doğrudan yatırım stoku bulunan ülkeler arasında yine ABD 1789,1 milyar dolarla ilk sırada yer alırken, Çin 292,6 milyar dolarla 11. sırada, Türkiye ise 79,1 milyar dolarla 27. sırada yer almaktadır.

Türkiye'ye uluslararası doğrudan yatırım girişleri ve bu yatırım girişlerinin milli gelir ve sabit sermaye yatırımlarındaki payı ise tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Türkiye'de Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişleri ve Bu Yatırım Girişlerinin Milli Gelir ve Sabit Sermaye Yatırımlarındaki Payı

Yıl	DYY girişleri (Milyar Dolar)	Dünya toplamındaki pay (%)	Gelişmekte olan ülkeler toplamındaki pay (%)	Sıralama	Stok / GSYİH (%)	DYY girişleri/ Toplam sabit sermaye (%)
2000	1.0	0.1	0.4	53	9.6	2.2
2001	3.4	0.4	1.6	38	13.5	12.7
2002	1.1	0.2	0.7	53	10.2	3.7
2003	1.8	0.3	1.0	53	14.0	4.7
2004	2.9	0.4	1.0	38	12.8	5.4
2005	9.8	1.0	3.1	23	17.8	13.8
2006	20.1	1.5	5.3	16	19.6	23.7

Kaynak: YASED, UNCTAD Dünya Yatırım Raporu 2007, 16 Ekim 2007, İstanbul, <www.yased.org.tr>, s.18-19, (Erişim: 15.03.2008).

Tablodaki verilerden de görüleceği üzere gerek gelişmekte olan ülkeler ve gerekse bu ülkelerden biri olan Türkiye, uluslararası doğrudan yabancı yatırımlardaki payını giderek artırmaktadır. Uluslararası yatırım çeken ülkeler sıralamasında 2000 yılında 53. sırada yer alan ülkemiz, 2006 yılında 16. sıraya yükselmiş bulunmaktadır. Böylece ülkemizin dünya uluslararası doğrudan yatırımları içindeki payı %01'lerden %1,5'lara, gelişmekte olan ülkeler içindeki payı ise %04'lerden %5,3'lere yükselmiştir. Yatırımların doğrudan yapılması hem işgücünün istihdamına, hem üretimde gelir artışına, hem de ekonomide büyümeye yol açmaktadır.

2006 Yılında gerçekleşen sınır ötesi birleşme ve satınalma anlaşmaları ise tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4: 2006 Yılı'nın Başlıca Sınır Ötesi Birleşme ve Satınalma Anlaşmaları

Sıra No:	Satın Alınan Şirket	Ülkesi	Satın Alan Şirket	Ülkesi	Sektörü	Değeri Milyar \$
1	Arcelor	Lüksemburg	M Steel	Hollanda	Çelik	32.2
2	O2	İngiltere	Telefonica	İspanya	Telekom	31.7
3	BAA	İngiltere	Airport Development	İspanya	Havayolu Hizmetleri	21.8
4	Falconbridge	Kanada	Xstrata	İsviçre	Madencilik	17.4
5	Inco	Kanada	Cia Vale do Rio Doce	Brezilya	Madencilik	17.2
34	Telsim	Türkiye	Vodafone	İngiltere	Telekom	4.6
57	Finansbank	Türkiye	NBG	Yunanistan	Finans	2.8
72	Denizbank	Türkiye	Dexia	Belçika	Finans	2.4
78	Finansbank	Türkiye	NBG	Yunanistan	Finans	2.3
160	Petrol Ofisi	Türkiye	OMV AG	Avusturya	Enerji	1.1

Kaynak: YASED, UNCTAD Dünya Yatırım Raporu 2007, 16 Ekim 2007, İstanbul, <www.yased.org.tr>, s.16, (Erişim: 15.03.2008).

Tablo 4'teki veriler incelendiğinde Ülkemizin 2006 Yılında 5 ayrı satışla toplam 13,2 milyar dolarlık bir doğrudan sermaye girişi sağladığı anlaşılmaktadır. Bu göstergeler doğrudan yabancı yatırım açısından olumlu bir gelişmedir. Ancak burada doğrudan yatırımlardaki makro ekonomik bir etkiden söz edebilmek için mevcut tesislerin satışı değil, yeni yatırımların özendirilmesi gerekmektedir. Çünkü bu şirketler zaten çalışır durumdaydı. Elbette yeni yatırımlarla ilave kapasiteler oluşur, istihdam, üretim ve katma değer artışı sağlanırsa farklı sonuçlar ortaya çıkabilir.

Türkiye'ye gelen doğrudan yabancı yatırım girişlerinin ülkelere göre dağılımı ise tablo 5'de gösterilmektedir.

Tablo 5'teki verilerden ülkemize yönelen yabancı sermaye girişlerinde son yıllarda büyük artışların olduğu gözlenmektedir. Ancak 2008 Ocak ayında 2007 Ocak ayına göre çok sert bir düşüşün yaşandığı görülmektedir. Üstelik bu düşüş Şubat 2008'de de devam etmektedir. Şöyle ki 2007 yılı Ocak - Şubat döneminde doğrudan yabancı yatırım girişi net 8102 milyon \$ iken, 2008 Ocak-Şubat döneminde 1592 milyon \$'a düşerek % 80,4 kadar bir azalma yaşanmıştır. Cari açığın çok yüksek oluşu, doğrudan yabancı yatırımın önemini daha da artırmaktadır. Bu nedenle doğrudan yabancı sermaye girişinin azalması ülke ekonomisinde istikrarı bozucu etki yapabilir. Son yıllarda yaşanan petrol fiyatlarındaki büyük artışlar, petrol ve enerji konusunda büyük ölçüde dışa bağımlılığımız göz önüne alındığında uluslar arası doğrudan yabancı sermayenin önemini daha da artırmaktadır.

Tablo5: Doğrudan Yatırım Girişlerinin Ülkelere Göre Dağılımı (Milyon \$)

Ülke	2003	2004	2005	2006	2007	Ocak 2007	Ocak 2008
AB Ülkeleri	555	1025	5005	14489	12684	2645	326
Almanya	142	73	3191	357	995	30	-
Fransa	120	34	2107	439	317	1	34
Hollanda	50	568	383	5069	5664	33	246
İngiltere	141	126	165	628	688	161	42
İtalya	1	15	692	189	76	5	1
Diğer AB Ülkeleri	101	209	1267	7807	4944	2415	3
Diğer Avrupa Ülkeleri	70	109	1650	91	379	3	2
Afrika Ülkeleri	0	-	3	21	5	-	8
ABD	52	36	88	848	4206	3223	55
Kanada	6	61	26	121	11	1	-
Orta-Güney Amerika, Karayipler	0	-	8	33	490	-	-
Asya	60	60	1756	1927	1370	167	223
Körfez Ülkeleri	0	-	1675	1783	296	7	187
Yakın ve Ortadoğu	1	54	3	127	298	160	6
Diğer Asya	59	6	78	17	776	-	10
Diğer Ülkeler	2	-	2	115	36	26	-
Toplam	745	1291	8538	17645	19181	6065	614

Kaynak: http://www.hazine.gov.tr/stat/yabser/tablolara_Ocak2008.xls#Tablo-ek-3'A1.;
[http://www.hazine.gov.tr/stat/yabser/Aylik_Bulten_Subat08.pdf.](http://www.hazine.gov.tr/stat/yabser/Aylik_Bulten_Subat08.pdf) Erişim: 24.04.2008.

SONUÇ

Uluslararası finansal piyasalar, özellikle son yıllarda artan küreselleşmenin de etkisiyle çok hızlı gelişmektedir. Uluslararası finansal piyasalardaki bu hareketlilik hem gelişmiş ülkelerdeki hem de gelişmekte ya da geçiş ülkelerindeki doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını olumlu etkilemekte ve doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının yöneldiği tüm ülkelerde Gayri Safi Yurt İçi Hâsılları artmaktadır. Bu gelişme ile birlikte finansal çeşitlilik de giderek çoğalmaktadır.

Yeni teknoloji ve iletişimde ortaya çıkan gelişmeler, bu çeşitliliği daha da artıracığa benzemektedir. Ancak bu çeşitlilik risk ve fırsatları bir arada taşımaktadır. Dolayısıyla uluslararası piyasalarda ekonomik dalgalanmalar da söz konusu olabilmektedir. Rekabet gücü yüksek ülkeler bu dalgalanmalardan daha az etkilenseler bile, bu güçten yoksun ülkeler dış ve iç piyasalardaki dalgalanmalardan çok fazla etkilenebilmektedirler. Bu etkileşim bazı olumsuz iç dinamiklerle bir araya gelince, sonuç daha da yıkıcı

olabilmektedir. Aslında önceden tam olarak kestirilemeyen bir takım olumsuzluklar ve ulusal piyasaların işleyişinde öne çıkan yetersizlikler, uygulanacak uygun politikalarla büyük ölçüde azaltılabilir. Ancak bunun sağlanabilmesi için sadece ekonomik önlemler yeterli olmayabilir. Siyasi istikrar, demokratik gelişim, insan haklarına saygı, kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması, adil gelir dağılımının sağlanması, ülkenin tüm kurum, kuruluş ve bireylerinin katılımını sağlayacak toplumsal bir mutabakat programının hazırlanması ve uygulanması gerekebilir.

Yukarıda açıklanan bilgiler yanı sıra, sürdürülebilir bir ekonomik kalkınma ve etkili bir rekabet gücü için kalıcı önlemler alınmalı, bu konuda mevcut yapısal yetersizlikler süratle giderilmeli, ulusal kaynaklar daha üretken ve etkin kullanılmalıdır. Yine yabancı sermaye yatırımları doğru sektör ve bölgelere yönlendirilerek, bölgesel kalkınma ve göç sorunu acilen çözümlenmeli, aynı zamanda sağlıklı kentler oluşturabilecek ve bu bağlamda kentler arası rekabeti güçlendirecek politikalara öncelik ve ağırlık verilmelidir. Böylece hem aşırı kaynak kullanımının yol açtığı çevre tahribatı önlenmeli, hem de toplumun her kesiminin yaşam kalitesi güçlendirilmelidir. Tüm bunların yanı sıra eğitime destek verilmeli, tasarruflar teşvik edilerek ekonomik, teknik ve mali alt yapı güçlendirilmelidir. Uzun süre sürdürüldüğünde toplumsal bir hastalığa dönüşebilecek olan üretmeden tüketim ise asla özendirilmemelidir.

KAYNAKÇA

1. AKTAN, C. Coşkun, VURAL, Y., İstiklal, **Yeni Ekonomi ve Yeni Rekabet**, TİSK Rekabet Dizisi 1, Yayın No: 253, Ajans-Türk Basın ve Basım A.Ş., Ankara, Aralık 2004.
2. AKTAN, C. Coşkun, VURAL, Y., İstiklal, **Rekabet Gücü ve Rekabet Stratejileri**, TİSK Rekabet Dizisi 2, Yayın No: 254, Ajans-Türk Basın ve Basım A.Ş., Ankara, Aralık 2004.
3. AKTAN, C. Coşkun, VURAL, Y., İstiklal, **Rekabet Gücü ve Türkiye**, TİSK Rekabet Dizisi 3, Yayın No: 255, Ajans-Türk Basın ve Basım A.Ş., Ankara, Kasım 2004.
4. ALTAY, Oğuzhan “Uluslararası Finansal Piyasaların Genişlemesi Karşısında Türk Finans Piyasalarında Yenilenme”, S.D.Ü.İ.İ.B.F., VI. Türkiye Finans Eğitimi Sempozyumu, 11-14, Eğirdir/ Isparta, SDÜ Basımevi, Aralık 2002
5. BAŞKAYA, Fikret, **Sömürgecilik, Emperyalizm, Küreselleşme**, Öteki Yayınevi, İkinci Baskı, Ankara 1997.
6. CEYLAN, Ali, **Finansal Teknikler**, Ekin Kitapevi Yayınları, 4. Baskı, Bursa 2002.
7. DRUCKER, F, Peter, **Kapitalist Ötesi Toplum**, (Çev: Belkıs ÇORAKÇI), İnkılâp Kitapevi, İstanbul 1994.

8. EdWard de Bono, **Rekabet Üstü (Sur petition)**, Çev: Oya Özel), Remzi Kitabevi, 2.Basım, İstanbul, Mart 2000.
9. ERSAN,İhsan, **Finansal Türevler (Futures, Options, Swaps)**, Literatür Yayıncılık, İkinci Baskı, İstanbul 1998.
10. GREER, F Douglas, **Industrial Organization And Public Policy**, Macmillan Publishing Company, Third Edition, New York, Copyright 1992.
11. KUTLU, Merih, “Küreselleşme Değil Küreselleştirme, Küresel Ekonominin Radikal Analizi”, <<http://www.turkab.net/kure/wkuretehdit.htm>>, (Erişim: 17.03.2008).
12. PARASIZ, İlker, **Enflasyon-Kriz-Ayarlamalar** (Dünyada ve Türkiye’de Kalkınma Makro Ekonomisi Sorunları), Ezgi Kitabevi, Bursa 2001.
13. SEYİDOĞLU, Halil, **Uluslar arası iktisat (Teori, Politika Ve Uygulama)**, Güzem Can Yayınları, Geliştirilmiş 16. Baskı, İstanbul 2007.
14. TİMOTHY D. Lane, “Asya Finans Krizi - Ne Öğrendik? ” , Çev: Lale ALKINOĞLU, D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt:15, Sayı:1, Yıl:2000.
15. TÜRKKAN, Erdal, **Rekabet Teorisi ve Endüstri İktisadı**, Turhan Kitabevi, Ankara 2001.
16. YASED, **UNCTAD Dünya Yatırım Raporu 2007**, 16 Ekim 2007, İstanbul, <<http://www.yased.org.tr>>, (Erişim: 15.03.2008).
17. WALTHER, Ted, **Dünya Ekonomisi**, (çev. Ünal ÇAĞLAR), Alfa Yayınevi, İstanbul 2000.
18. World Investment Report 2007.
19. YILDIRIM Kemal v.d., **Makro Ekonomi**, Seçkin Yayıncılık, Sözkese Matbaacılık, Beşinci Baskı, Eskişehir, Haziran 2006.
20. http://www.hazine.gov.tr/stat/yabser/Aylik_Bulten_Subat08.pdf, (Erişim: 24.04.2008).
21. http://www.hazine.gov.tr/stat/yabser/tablolalar_Ocak2008.xls#Tablo-ek-3!A1, (Erişim: 24.04.2008).